

SMÅFÖRETAGS BAROMETERN

Jämtlands län

September 2017

Ett samarbete mellan:

företagarna

Swedbank och
Sparbankerna

Innehåll

Om Småföretagsbarometern	3
Sammanfattning av konjunkturläget i Jämtlands län	4
Det ekonomiska läget och näringslivet i Jämtlands län	6
<i>Näringslivet i Jämtlands län</i>	6
Småföretagsbarometern – Jämtlands län.....	8
<i>Konjunkturindikatorns</i>	8
<i>Sysselsättning</i>	11
<i>Orderingång</i>	12
<i>Tackat nej till order</i>	12
<i>Omsättning</i>	14
<i>Lönsamhetsutvecklingen</i>	15
<i>Företagens prisförväntningar</i>	16
Expansionsutsikter och hinder för expansion	17
<i>Konjunkturrisiker</i>	19
<i>Politiska risker</i>	20
Slutsatser och utmaningar för företagsklimatet	21

Om Småföretagsbarometern

Småföretagsbarometern är i första hand en konjunkturenkät som redovisar hur Sveriges småföretag uppfattar det ekonomiska läget och deras förväntningar om utvecklingen de kommande 12 månaderna. Underlaget utgörs av intervjuer med företagare som har minst en och högst 49 anställda. Det är alltså företagarnas personliga uppfattning om konjunkturläget som kommer till uttryck i den redovisade indikatorn för konjunkturen.

Småföretagsbarometern är Sveriges största konjunkturundersökning inriktad speciellt på småföretagskonjunkturen och har genomförts sedan 1985. Undersökningen omfattar 4 000 företagare inom det privata näringslivet med 1-49 anställda. Urvalet motsvarar totalt över 473 000 privata företag fördelade över hela landet. Storleken på urvalet och antalet respondenter gör att svaren kan delas upp så att vi kan mäta skillnader i konjunkturuppfattning hos Sveriges småföretag i samtliga län.

Småföretagsbarometern produceras i samverkan mellan Företagarna, Sparbankernas Riksförbund och Swedbank. Vid genomförandet av intervjuerna har Novus medverkat. Det är vår förhoppning att Småföretagsbarometern på ett positivt sätt ska bidra till att öka kunskapen om och förståelsen för de små och växande företagens betydelse för den svenska ekonomin.

företagarna

Swedbank

Nettotal och konjunkturindikatorn

För att underlätta snabba svar ställs frågorna så att de kan besvaras utan hjälp av bokföring och statistik.

- a) Ja/nej
- b) Större, oförändrad eller mindre

Småföretagsbarometerns konjunkturindikator arbetar med **nettotal** där svaren räknas om till procentandelar. Skillnaden mellan procentandelen positiva svar och procentandelen negativa svar benämns nettotal. Ett värde mindre än 0 betyder kontraktion, medan ett värde över 0 betyder expansion. Nettotalet visar alltså hur snabbt tillväxten förändras, snarare än en absolut nivå

Sedan adderas nettotalet för *sysselsättning, orderingång och omsättning*. Summan av dessa nettotal bildar småföretagens **konjunkturindikator**.

Sammanfattning av konjunkturläget i Jämtlands län

- **Småföretagskonjunkturen** i Jämtlands län har pendlat sedan åren med finanskris 2008-2009 och två dippar under 2013 och 2015. I fjolårets rapport såg Jämtland en kraftig ökning där konjunkturindikatorn låg på nettotalet 94. I år är detta nettotal oförändrat och placerar länets konjunkturindikator som fjärde bästa i mätningen. Genomsnittet för riket ligger på 74.
- **Sysselsättningstillväxten** har ökat kraftigt i Jämtland och har således återhämtat sig mycket väl sedan fjolårets minskning. Totalt sett uppger 21 procent av Jämtlands småföretag att de har ökat sin personalstyrka medan sju procent uppger en minskning. Nettotalet för sysselsättningstillväxten blir således 14 och samtidigt högre än riksgenomsnittet.
- **Orderingången** för länets småföretag ligger nästan på samma höga nivå som i fjol. Nettotalet för orderingången i Jämtlands län har förbättrats från -5 år 2015 till 41 i 2016 års mätning och ligger i år på 40. Rikets nettotal är i år 32 och endast fyra län visar en starkare orderutveckling än Jämtland.
- **Omsättningstillväxten** i Jämtlands län har minskat sedan fjolårets mätning. I år är andelen företag som sett en ökad omsättning 52 procent, samtidigt som 13 procent sett en minskning de senaste 12 månaderna. Nettotalet i årets undersökning blir således 39, jämfört med riksgenomsnittet på 32.
- **Lönsamhetstillväxten** i småföretagen i Jämtlands län har varit högre än riksgenomsnittet de senaste åren och så även i år. Årets mätning visar dock på en knapp minskning och lönsamhetstillväxten hamnar på nettotalet 28.
- Företagen i Jämtlands län upplever något bättre möjligheter att växa framöver än riksgenomsnittet. 72 procent av företagen anser att **de har goda utsikter att expandera** på sikt. I förra mätningen såg 68 procent goda tillväxtmöjligheter.
- Av Jämtlands småföretag upplever 29 procent svårigheter att hitta lämplig arbetskraft som det största **tillväxthindret**. Andra största tillväxthindret i länet är höga arbetskraftskostnader, vilket upplevs som ett något större problem än i riket som helhet. Även politisk oförutsägbarhet uppges utgöra ett tillväxthinder av många företag i länet.
- Den inhemska konjunkturen är, precis som förra året, den största **konjunkturrisken** enligt ungefär fyra av tio av företagen i länet. Den följs av oro för den internationella konjunkturen. 12 procent av företagen ser ingen konjunkturrisk, jämfört med tio procent i riket. Det bekräftar årets starka utvecklingen i Jämtland. Energi- och råvarupriser ses av tio procent som en betydande risk, vilket är nästan dubbelt så högt som riksgenomsnittet.
- **Den största politiska risken** är potentiellt höjda arbetskraftskostnader och arbetsgivaravgifter vilket anges av 36 procent av företagen. Nästan var tredje företag

ser även ökade skattekostnader som en risk. Oförutsedda krav för tillstånd och tillsyn upplevs av 12 procent som den största politiska risken.

Det ekonomiska läget och näringslivet i Jämtlands län

Den svenska tillväxten mätt som bruttonationalprodukten, BNP, växte med 3,2 procent under 2016. Konjunkturläget i Sverige har fortsatt att förbättras och ekonomin har haft en bra utveckling med stigande sysselsättning och stark BNP-tillväxt som följd. BNP-tillväxten föll dock tillbaka något under 2016 jämfört med 2015 då BNP-tillväxten var 4,1 procent. Detta var också i linje med 2016 års Småföretagsbarometer som visade på en fortsatt god tillväxt, men med förväntningar om något lägre tillväxt under 2016.

Den goda konjunkturutvecklingen drivs i stor utsträckning av export och investeringar, medan offentlig konsumtion växer i lägre takt. De svenska hushållen och den inhemska konsumtionen driver också en stor del av tillväxten. Arbetslösheten har minskat, men samtidigt består tudelningen på arbetsmarknaden, inte minst mellan inrikes och utrikes födda.¹ Det tycks som att den svenska arbetsmarknadsmodellen är problematisk när det handlar om att skapa nya vägar in på arbetsmarknaden.² Fortsatt kompetensbrist och svårigheter för växande företag att rekrytera och anställa är därför även fortsättningsvis ett tillväxthinder för småföretagen.

Det är de små och medelstora företagen som utgör ryggraden, tillväxten och stabiliteten i ekonomin. Under de senaste decennierna har de små företagen haft den viktigaste rollen i jobbskapandet, hela 4 av 5 jobb skapas i företag med färre än 50 anställda.

Omvärldskonjunkturen har fortsatt att stärkas samtidigt som det råder ökad optimism i världsekonomin. En starkare omvärldskonjunktur med stigande investeringar gynnar också de svenska småföretagen genom att svensk export ökar. Efterfrågan i Europa förväntas fortsätta att förbättras men i vilken utsträckning beror bland annat på utvecklingen i omvärlden liksom på konsekvenserna av Storbritanniens framtida EU-utträde, Brexit.

I Sverige är förtroendet för den offentliga ekonomin starkt, liksom företagens förväntningar på utvecklingen framöver. Samtidigt finns det flera osäkerhetsfaktorer både i omvärlden och på hemmaplan. Sveriges småföretagare behöver tydlighet och förutsägbarhet. Snabba politiska svängningar med förändrade regelverk och skatter som resultat är inget som gynnar företagande på sikt, tvärt om så minskar viljan att göra investeringar och att anställa eller på annat sätt växa med företaget.

Näringslivet i Jämtlands län

Jämtlands län omfattar huvuddelen av landskapen Jämtland och Härjedalen samt delar av Ångermanland och Hälsingland. Även några mindre områden i Dalarna och Lappland ingår i länet. Jämtlands län är Sveriges till ytan tredje största län men befolkningsmässigt är det endast 1,5 procent av Sveriges befolkning som är permanent bosatta i länet, av dessa bor ca en tredjedel på landsbygden. Länet är ett av Sveriges företagstätaste i förhållande till antalet invånare och näringslivet domineras av små företag, och viktiga sektorer är framför allt de inom trä, turism, handel och livsmedel.

¹ SCB, AKU juli 2016

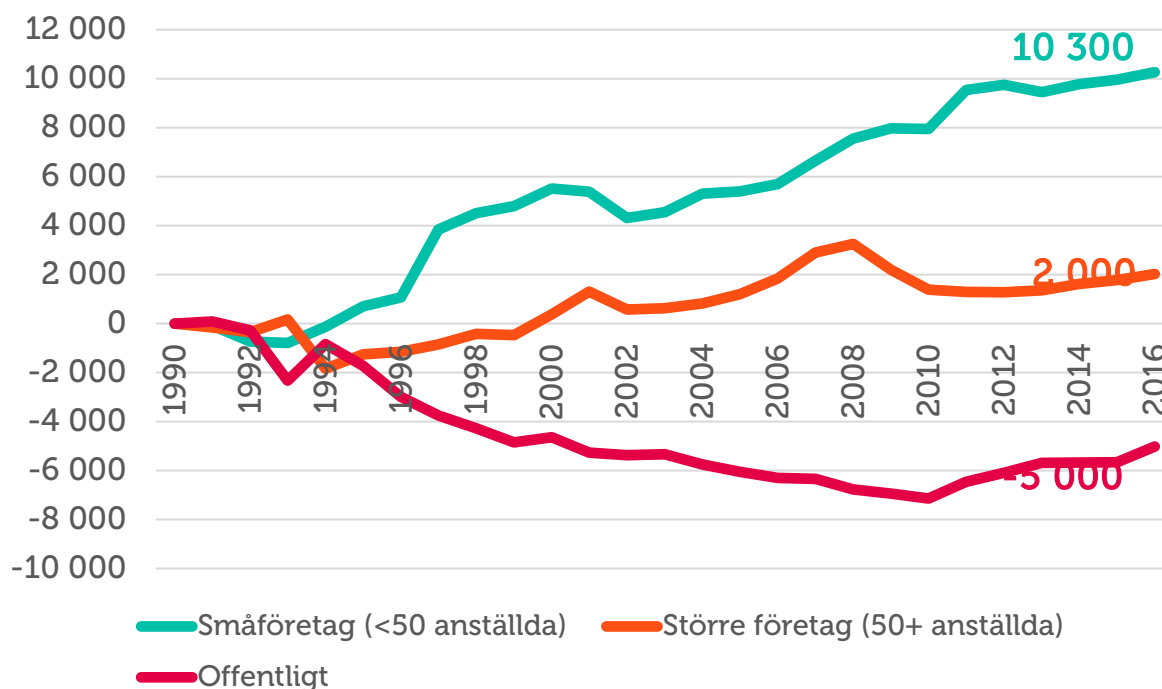
² Sverige har lägst andel låglönejobb i EU och den största skillnaden i sysselsättning mellan inrikes och utrikes födda enligt OECD. Se bl.a. OECD 2010.

Näringslivet i Jämtlands län präglas av en stark företagarkultur. Skogsindustrin har alltid varit en viktig näring och de gröna näringarna har stor betydelse i regionen med goda förutsättningar för livsmedelsproduktion.

Den lokala näringslivspolitikerna genom bl.a. Länsstyrelsen arbetar för att skapa en ekonomiskt hållbar utveckling och öka sysselsättningen och uppmuntrar näringslivet att arbeta med frågor som rör jämställdhet, miljö och integration. Detta förutsätter en god infrastruktur liksom ett brett samarbete med näringsliv, kommuner och andra organisationer. Dialogen med och inom näringslivet är avgörande för att stärka näringslivets framtida förutsättningar.

Figur 1 visar tydligt att det är de mindre, växande företagen som står för sysselsättningstillväxten i Jämtlands län. Även om antalet sysselsatta också har vuxit något i den offentliga sektorn under det senaste året.

Figur 1 Tillväxt av jobb i Jämtland län sedan 1990 (källa: SCB)³

³ Arbetsställen utan anställda räknas som 1 jobb. Sektorn jordbruk, skogsbruk & fiske, samt juridiska former så som bostadsrättsföreningar, kommuner och dödsbon exkluderas

Småföretagsbarometern – Jämtlands län

Konjunkturindikatorns

Konjunkturen beskriver den makroekonomiska utvecklingen, alltså det allmänna ekonomiska läget i en ekonomi. Framförallt omfattar begreppet arbetslöshet, inflation och tillväxt. När man talar om konjunktur brukar man tala om hög- eller lågkonjunktur beroende på konjunkturcykeln. En konjunkturcykel är vanligtvis mellan tre till åtta år.

Högkonjunktur är när näringslivet har fullt upp med att producera och leverera varor eller tjänster. Det betyder att arbetslösheten är låg och att investeringarna ökar.

Lågkonjunktur är när efterfrågan på varor och tjänster är mindre än det som produceras. När företagen upplever minskad efterfråga på varor eller tjänster, kan de tvingas dra ner på personal och avstå nyinvesteringar. Det betyder att arbetslösheten ökar och investeringar minskar.

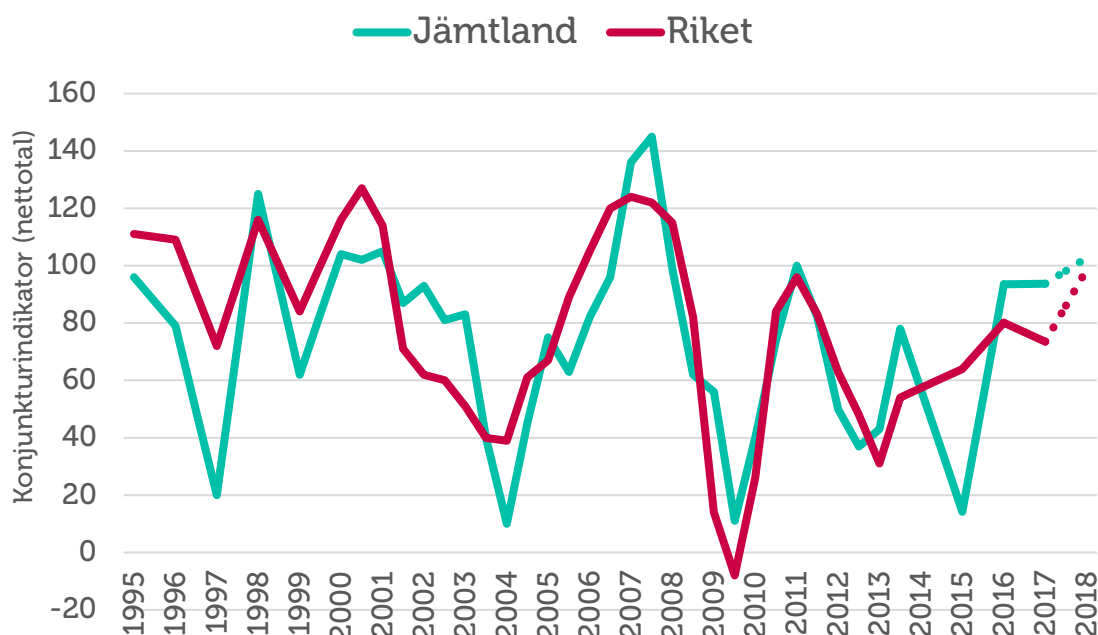
I Småföretagsbarometern redovisar vi Jämtlands läns utveckling vad gäller sysselsättning, orderingång och omsättning för att få en bild över konjunkturläget i Jämtland. Genom att addera nettotalen för dessa tre faktorer får vi konjunkturindikatorn för småföretagen i länet. I 2017 års mätning är konjunkturindikatorn för länet 94, jämfört med rikets indikator på 74. Endast tre län hade en bättre konjunkturutveckling de senaste tolv månaderna. I fjolårets mätning tog sig Jämtland från sista plats i riket till topp fem. Denna goda utveckling fortsätter således i år då Jämtlands län ligger stadigt i toppen.

Sammantaget kan konstateras att konjunkturen för småföretagen i Jämtlands län försämrades dramatiskt 2008- 2009. Från att år 2007 ha nått ett värde på cirka 145, bottnade index hösten 2009 med ett värde på 11. Det var dock aldrig en lika djup nedgång som för riket som helhet. Efter en återhämtning under 2010 fick länet ännu en dipp, som man återhämtade sig någorlunda ifrån 2013. Småföretagsbarometern 2015 visade en prognos som tydde på en stark återhämtning under 2016, vilket bekräftades i fjolårets rapport till följd av kraftiga öknings i framför allt orderingången och omsättningen.

Sysselsättningstillväxten hade inte samma utveckling i fjolårets rapport, vilket är naturligt då det tar tid att anställa och rekrytera personal. Effekterna på sysselsättningen till följd av fjolårets kraftiga ökning i omsättning och orderingång ser vi istället i årets rapport där sysselsättningstillväxten ökat markant de senaste tolv månaderna.

Konjunkturindikatorn för Jämtlands län ligger historiskt i linje med rikets utveckling, med enstaka lägre nedgångar än genomsnittet. En direkt bidragande orsak kan vara den expansiva finanspolitiken och stora utgiftsökningar i den offentliga sektorn. Om tillverkningsindustrin dessutom påverkas av internationell efterfrågan och av låga råvarupriser så är det lättare att förstå varför svängningarna i konjunkturutvecklingen kan upplevas som stora mellan enskilda år.

Figur 2 Sammanlagd konjunkturindikator; sysselsättning, ordergång och omsättning (netttotal) i Jämtlands län och riket 1995-2017

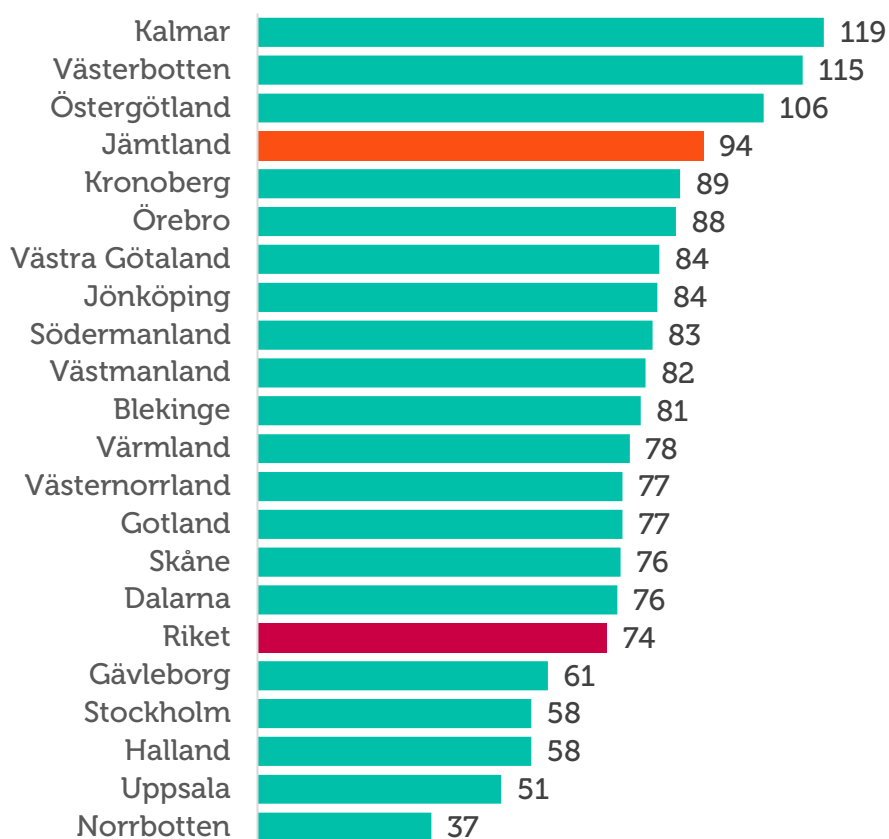
Thomas Byström *Regionchef Företagarna Västernorrland, Jämtland-Härjedalen*

Konjunktoren i Jämtland fortsätter att utvecklas positivt. Jämfört med resten av Sverige så är det endast tre län som visar högre siffror. Tittar vi på sysselsättningen så ser småföretagen mycket positivt på det kommande året och här har länets företag en ännu mer positiv bild än rikssnittet. Länets företag upplever dock några tillväxthinder. Precis som tidigare år är svårigheten att hitta lämplig arbetskraft samt höga arbetskraftskostnader de största tillväxthindren. Men även politisk oförutsägbarhet som tillväxthinder har ökat för länets företag.

Småföretagen är viktiga för länets utveckling. I Sverige skapas 4 av 5 jobb i de mindre företagen och i länet ser 72 % av småföretagen goda expansionsutsikter för det kommande året. För att underlätta för småföretagen att kunna fortsätta sin tillväxt och att skapa jobb är det viktigt att ge företagen rätt förutsättningar. För länet är det viktigt att säkra tillgången till rätt kompetens samt sänka de höga arbetskraftskostnaderna. För att upprätthålla länets företags konkurrenskraft är även infrastrukturen en mycket viktig fråga. Såväl turistnäringen som förutsättningarna att kunna leverera produkter och tjänster kräver förbindelser via tåg, flyg och vägar samt fungerande bredband och mobiltäckning.

För den sammanvägda konjunkturindikatorn placerar sig Jämtlands län över riksgenomsnittet. Prognosen inför det kommande året är en ökad konjunkturindikator till nivå i linje med riksgenomsnittet. Företagen i Jämtlands län förväntar sig en ökning till ett netttotal på 103 och genomsnittet på förväntningarna i landets företag hamnar på nettotalet 99.

Figur 3 Länsfördelning runt riksgenomsnittet av sammanlagd konjunkturindikator (netttotal) 2017

Sysselsättning

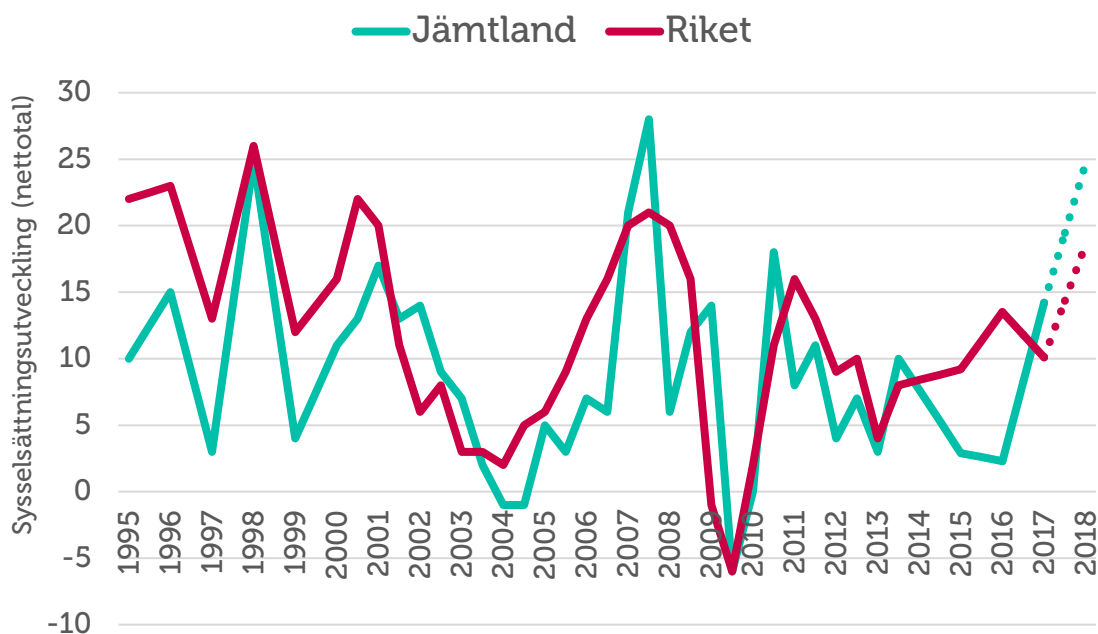
Sysselsättning mäter hur många som har jobb. Att vara i arbete kan vara som anställd, egen företagare eller att på annat sätt arbeta heltid eller deltid. Ett nettotal över noll betyder att andelen företag som ökat sysselsättningen är större än andelen företag som minskat sysselsättningen. Det innebär alltså att sysselsättningen totalt sett ökar i landets småföretag.

Sysselsättningstillväxten har ökat kraftigt i Jämtland och har således återhämtat sig mycket väl sedan fjolårets minskning. Totalt sett säger 21 procent av Jämtlands småföretag att de har ökat sin personalstyrka medan 7 procent av företagen dragit ned personal. Nettotalet för sysselsättningstillväxten blir således 14 och samtidigt högre än riksgenomsnittet.

Förväntningarna framåt är fortsatt optimistiska och företagen tror på en ökad sysselsättning kommande året. Fler än var fjärde företag räknar med att kunna öka sin personalstyrka samtidigt som endast två procent förväntar sig en minskning i antalet anställda. Nettotalet för prognosen inför de kommande tolv månadernas sysselsättningstillväxt är för Jämtlands län 25, jämfört med riksgenomsnittet på 19.

Utvecklingen i sysselsättningen har fram till i årets undersökning haft en positiv men nedåtgående trend de senaste tre åren. Som nämnts i avsnittet för konjunkturindikatorn hade inte sysselsättningstillväxten samma kraftiga ökning som orderingsgången och omsättningen i fjolårets rapport. Sysselsättning är en sen indikator som hämtar sig efter övriga indikatorer då det tar tid att anställa och rekrytera personal. Effekterna på sysselsättningen till följd av fjolårets kraftiga ökning i omsättning och orderingsgång ser vi istället i årets rapport där sysselsättningstillväxten ökat markant de senaste tolv månaderna.

Figur 4 Sysselsättningsutvecklingen (netttotal) i Jämtlands län och riket 1995-2017

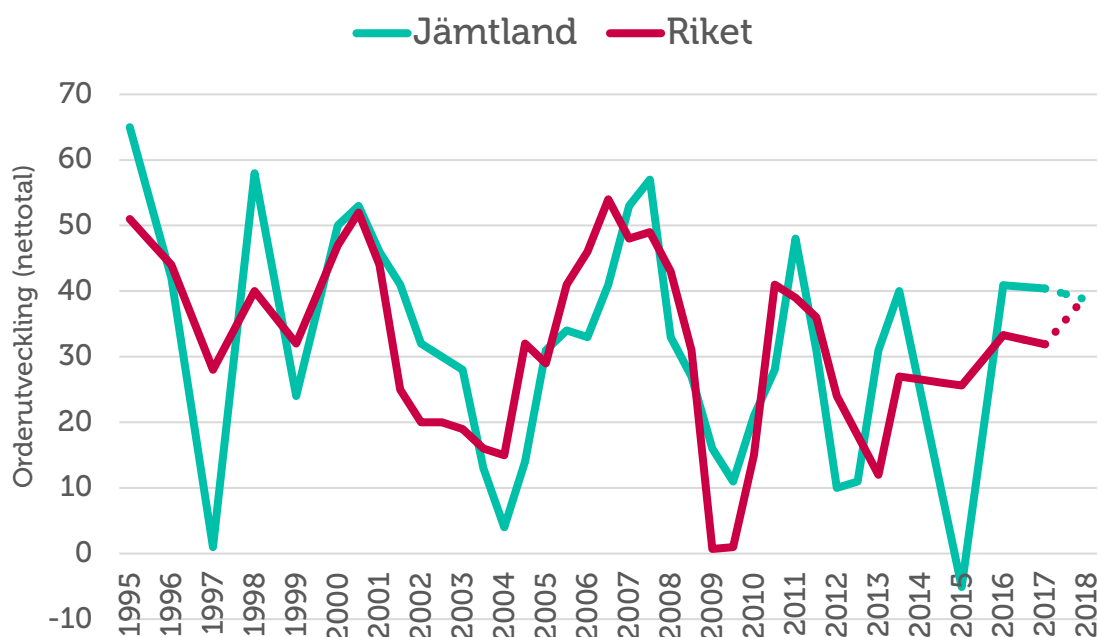

Orderingång

Med **orderingång** menas vanligtvis de beställningar som erhållits under en viss period. Eftersom själva antalet beställningar inte är särskilt informativt mäts orderingång som hur det totala värdet avseende orderingången, eller antal uppdrag, förändrats under tidsperioden.

Orderingången för länets småföretag ligger nästan på samma höga nivå som i fjol. Nettotalet för orderingången i Jämtlands län har förbättrats från -5 år 2015 till 41 i 2016 års mätning och ligger i år på 40. Rikets nettotal är i år 32 och endast fyra län visar en starkare orderutveckling än Jämtland. Av samtliga småföretag i länet har nästan hälften sett en ökad orderingång samtidigt som omkring var tionde företag haft en minskad ingång i order. Andelen företag som sett en ökning under året är i linje med riksgenomsnittet, men det som gör att Jämtland hamnar i topp i denna kategori beror på att andelen företag som haft en minskad orderingång ligger långt under riksgenomsnittet. På ett års sikt räknar länets företag med en viss minskning i orderingång till en nivå som ligger i linje med riksgenomsnittet.

Figur 5 Orderutveckling (netttotal) i Jämtlands län och riket 1995-2017

Tackat nej till order

När tiden inte räcker till, om personal saknas, eller då finansiering saknas till nödvändiga investeringar kan många företag behöva tacka nej till order. Av samtliga företag i länet har 43 procent tvingats tacka nej till order. Det är snäppet högre andel än snittet för riket som ligger på 42 procent och även en ökning i andelen företag som tvingats tacka nej till order. Av de som tackat nej till order anger 61 procent att den huvudsakliga anledningen till detta är att de redan har mer att göra än de hinner med. Detta ligger över riksgenomsnittet där 51 procent av landets företagare tvingats tacka nej till order på grund av att de har mer att göra än vad som hinns med.

Arbetskraftsbrist, exempelvis kompetens- eller matchningsproblem, anges av 18 procent som den främsta anledningen till att de tackat nej till order. Detta är över riksgenomsnittet 15 procent, vilket tyder på att just kompetensbrist kan vara ett betydande tillväxthinder för företag i Jämtlands län.

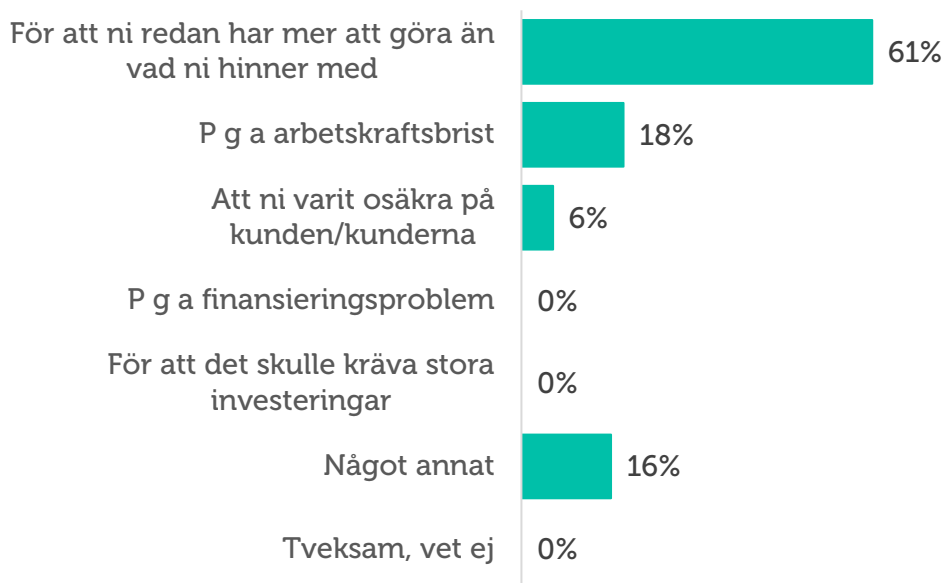
Kombinationen mellan att det är fler företag i Jämtland än i fjol som tvingats tacka nej till order med att sex av tio av dessa uppger att de redan har mer att göra än vad de hinner med pekar på att det råder kapacitetsbrist i länet.

Petra Örjegren, ***VD Stabilisator***

Optimismen frodas bland Jämtlands småföretag! Försäljningen och vinsterna ökar och så mycket som var fjärde företag säger sig vara i behov av att anställa. Dock upplever många av länets företag svårigheter att hitta rätt kompetens och detta leder till att de måste tacka nej till affärer. Ett annat tydligt tillväxthinder för Jämtlands företagare är en rädsla för höjda skatter. Det senaste årets osäkerhet på den politiska arenan, med många förslag på höjda skatter för företagare, påverkar tillväxten negativt. Nu när regeringen dragit tillbaka de flesta förslagen, och framför allt det kritiserade förslaget om ändrade 3:12 regler, tror jag att vi kommer att få se en ännu högre optimism hos företagen. Det småföretagarna behöver nu för en fortsatt positiv tillväxt är politiker som inser vikten av småföretag, förenklar regelverken för dessa samt underlättar möjligheten att anställa.

Figur 6 Tackat nej till order

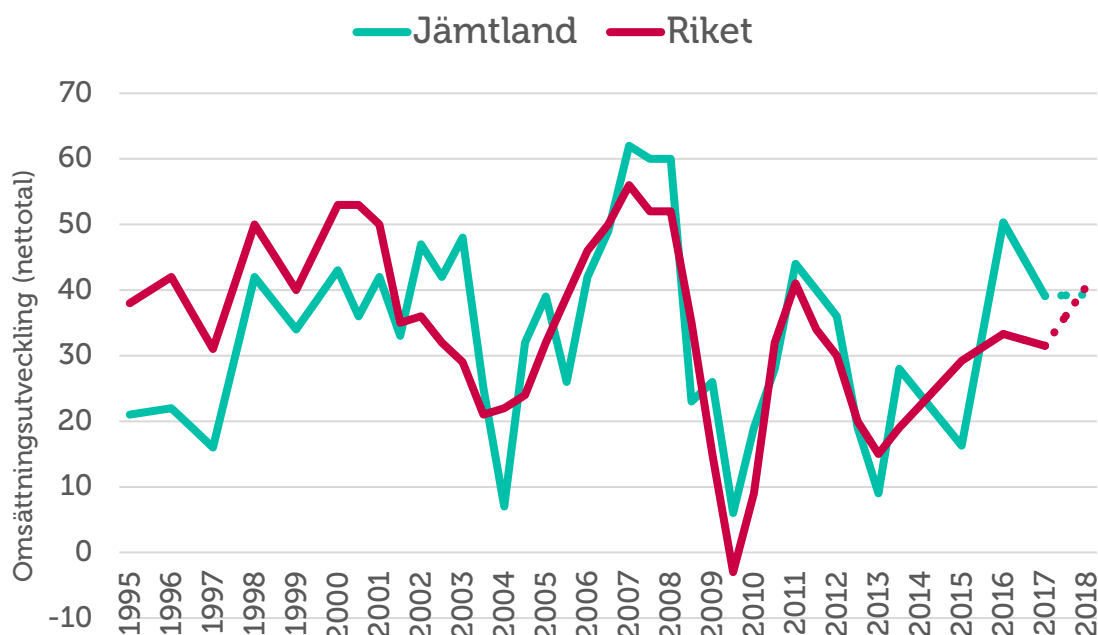
Omsättning

Ett företags **omsättning** är likvärdigt med dess sammanlagda intäkter från sålda varor och utförda tjänster under en viss period. Förändringar i omsättningen jämfört med föregående period används ofta för att indikera företagets tillväxt.

Omsättningstillväxten i Jämtlands län har minskat sedan fjolårets mätning. Nettotalet 50 var långt över det dåvarande genomsnittet i landet med nettotalet 33. I årets mätning är andelen företag som sett en ökad omsättning i Jämtland 52 procent, samtidigt som 13 procent sett en minskning de senaste tolv månaderna. Nettotalet i årets undersökning blir således 39, jämfört med riksgenomsnittet på 32. Förväntningarna inför de kommande tolv månaderna är fortsatt optimistiska men prognosen ligger något under riksgenomsnittet.

Konjunkturen i länet är positiv och ligger fortsatt på en hög nivå. Företagen behöver särskilt möta kapacitets- och arbetskraftsbristen för att upprätthålla den goda utvecklingen och nå fortsatta framgångar i skapa jobb och välfärd. Att enkelt kunna få finansiering för att nyanställa och utveckla, kompetensförsörjning samt politiska reformer i form av exempelvis sänkta arbetsgivaravgifter är några exempel som kan ge Jämtlands län rätt förutsättningar för att upprätthålla det goda konjunkturläget.

Figur 7 Omsättningsutveckling (nettotal) i Jämtlands län och riket 1995-2017

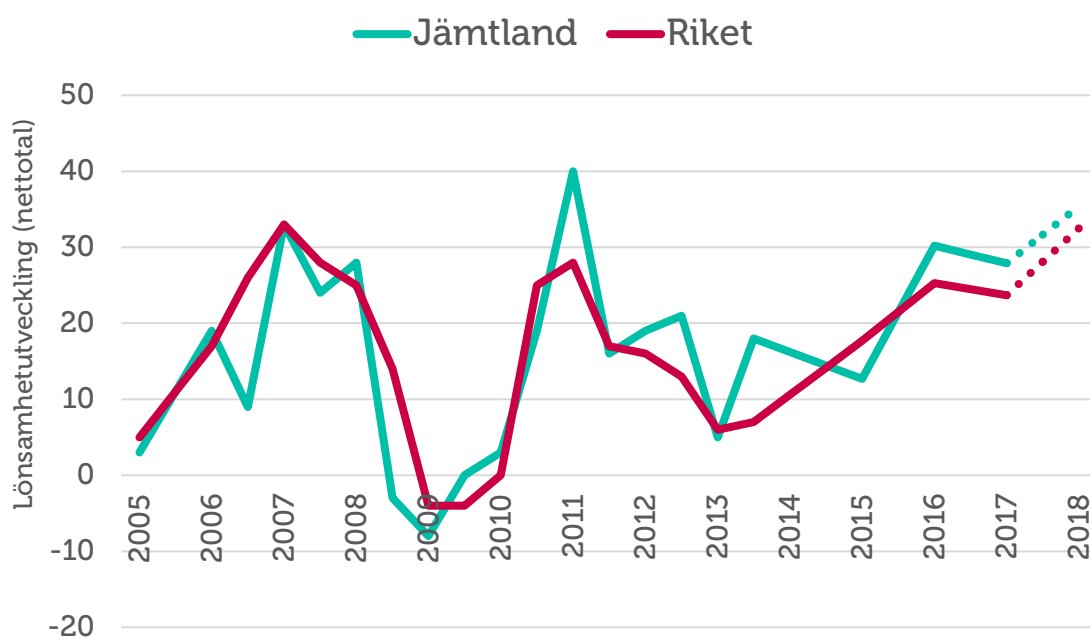
Lönsamhetsutvecklingen

Företagens möjligheter till att växa genom investeringar och nyanställningar är delvis hänförlig till lönsamhetsutvecklingen. Rörelserna i lönsamheten avspeglar framför allt hur småföretagen påverkas av den internationella konjunkturen men också svängningar i den inhemska ekonomin.

Från 2015 har lönsamheten i företagen i Jämtlands län förbättrats starkt, framförallt jämfört med år 2013. Totalt sett i länet är det 38 procent av företagen som uppger en ökad lönsamhet och 10 procent som upplevt en minskad lönsamhet de senaste tolv månaderna, vilket ger ett netttotal i länet på 28.

Utvecklingen framöver ser ljus ut, och avspeglar återhämtningen i konjunkturen. På ett års sikt förväntas länets totala netttotal för lönsamheten öka till 35, vilket är högre än rikets genomsnittliga förväntningar på 33. Sju procent av Jämtlands småföretagare tror på en försämrad lönsamhet under det kommande året, vilket är något lägre än vad genomsnittet för landets företagare.

Figur 8 Lönsamhetsutveckling (nettotal) i Jämtlands och riket 2005-2017

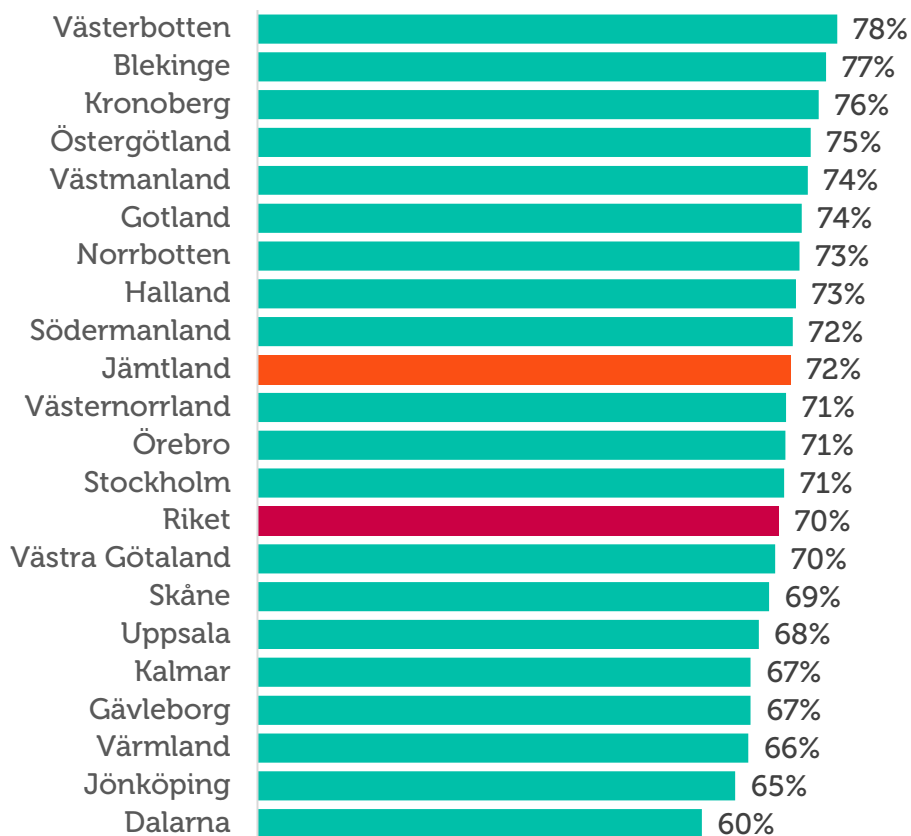
Företagens prisförväntningar

Det råder mycket god konjunktur i Jämtlands län, vilket avspeglar sig i företagens förväntningar i prisutvecklingen de kommande tolv månaderna. I Jämtlands län förväntas 40 procent av företagen kunna höja sina försäljningspriser framöver, vilket ligger i nivå med riksgenomsnittet. Anmärkningsvärda noll procent av företagen i länet räknar på minskade försäljningspriserna kommer att minska, vilket är unikt jämfört med övriga län i landet.

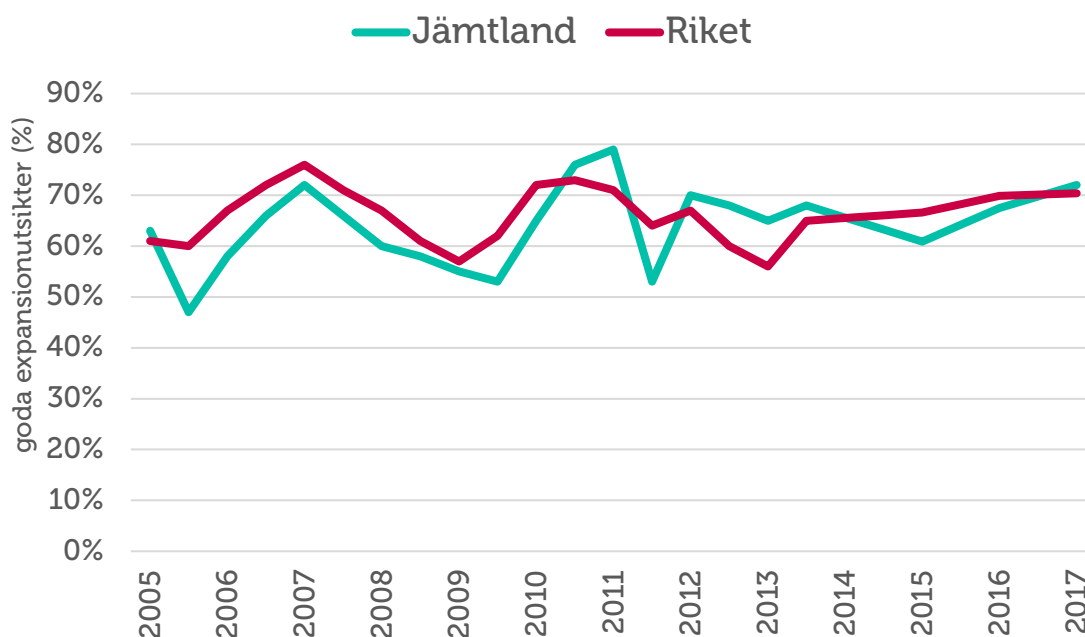
Expansionsutsikter och hinder för expansion

Företagen i Jämtlands län upplever något bättre möjligheter att växa framöver än riksgenomsnittet. I länet anser 72 procent av företagen att de har goda utsikter att expandera på sikt. Detta är en ökning sedan fjolårets mätning då 68 procent såg goda tillväxtmöjligheter.

Figur 9 Företagens expansionsutsikter (andel som ser goda expansionsmöjligheter) per län och i riket 2017

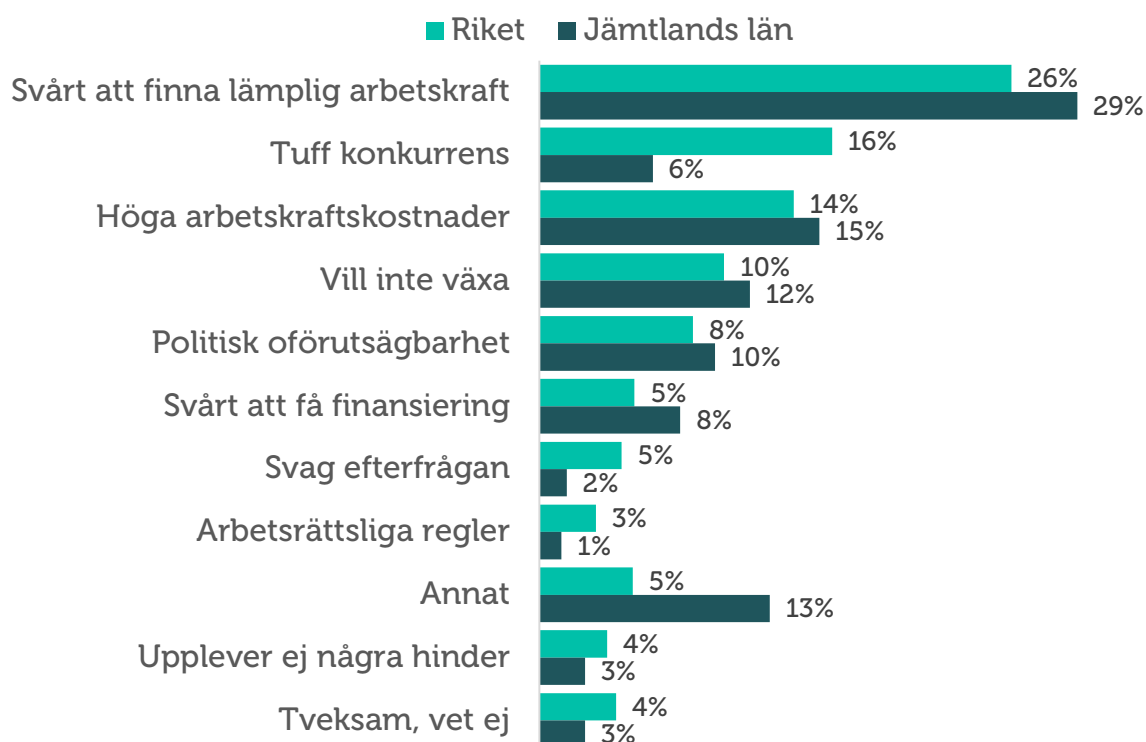
Figur 10 Expansionsutsikter (andel som ser goda expansionsmöjligheter) i Jämtlands län och riket 2005-2017

Av Jämtlands småföretag upplever 29 procent svårigheten med att finna lämplig arbetskraft som det största tillväxthindret. Detsamma gäller företagen i hela Sverige där 26 procent anger detta som främsta hinder för tillväxt. Andra största tillväxthindret i länet är höga arbetskraftskostnader, vilket är ett något större problem än i riket som helhet. Jämfört med 2016 års mätning är det dock i år färre som anger detta som det största hindret för expansion. I tidigare avsnitt har vi sett att företagen i Jämtland ökat sin personalstyrka de senaste tolv månaderna i stor utsträckning, trots fjolårets osäkerhet kring just höga arbetskraftskostnader vilket kan förklaras genom den goda konjunktur som präglar länets företag. I år ser istället allt fler företag politisk oförutsägbarhet som ett tillväxthinder.

Politisk oförutsägbarhet hämmar entreprenörskap och expansion. Att starta och utveckla företag, ta ansvar för personal och investeringar kräver engagemang, hårt arbete och risktagande. Därför behövs konkreta åtgärder som gör det möjligt för fler att välja eget företagande framför anställning, att utveckla sitt företag och att anställa. Skatter och kostnader för arbetskraft, inklusive socialavgifter tillhör de stora kostnadsposterna för många företag och påverkar direkt lönsamheten och risken med att driva företag. Skattehöjningar och regelkrångel kommer att minska incitamenten till företagande och sysselsättning, vilket riskerar att leda till lägre tillväxt som följd.

Figur 11 Tillväxthinder enligt företagen i Jämtlands län och i riket 2017 (procent)

Konjunkturrisker

En försvagad inhemsk konjunktur är, likt i fjol, den största konjunkturrisken enligt 41 procent av länets småföretag. Den följs av oro inför en försvagad internationell konjunktur, vilket 13 procent av länets företagare upplever som den största konjunkturrisken. Tolv procent av företagen ser ingen konjunkturrisk, jämfört med tio procent i riket. Det bekräftar den starka utvecklingen som Jämtland upplevt de senaste två åren.

Trots att konjunkturen förbättrats avsevärt på riksnivå och företagen överlag är fortsatt optimistiska, finns en viss osäkerhet. Exempel på osäkerheter som kan påverka konjunkturåterhämtningen är kraftiga pris- och kostnadsökningar samt brist på lämplig arbetskraft.

Ökade energi- och råvarupriser upplevs som betydande konjunkturrisk. Tio procent av företagen i länet anger detta som främsta konjunkturrisk, jämfört med riksgenomsnittet på sex procent. Ökade kostnader för drivmedel till följd av skatthöjningar kan vara en faktor som påverkar företagen i Jämtlands län i högre grad än för genomsnittet i landet.

Politisk turbulens minskar förutsägbarheten i näringspolitiken vilket givetvis påverkar företagen, vilket kan förklara varför företag upplever utvecklingen på den svenska marknaden som en konjunkturrisk. Exempel på osäkerheter som kan påverka konjunkturåterhämtningen är kraftiga pris- och kostnadsökningar samt bristen på lämplig arbetskraft.

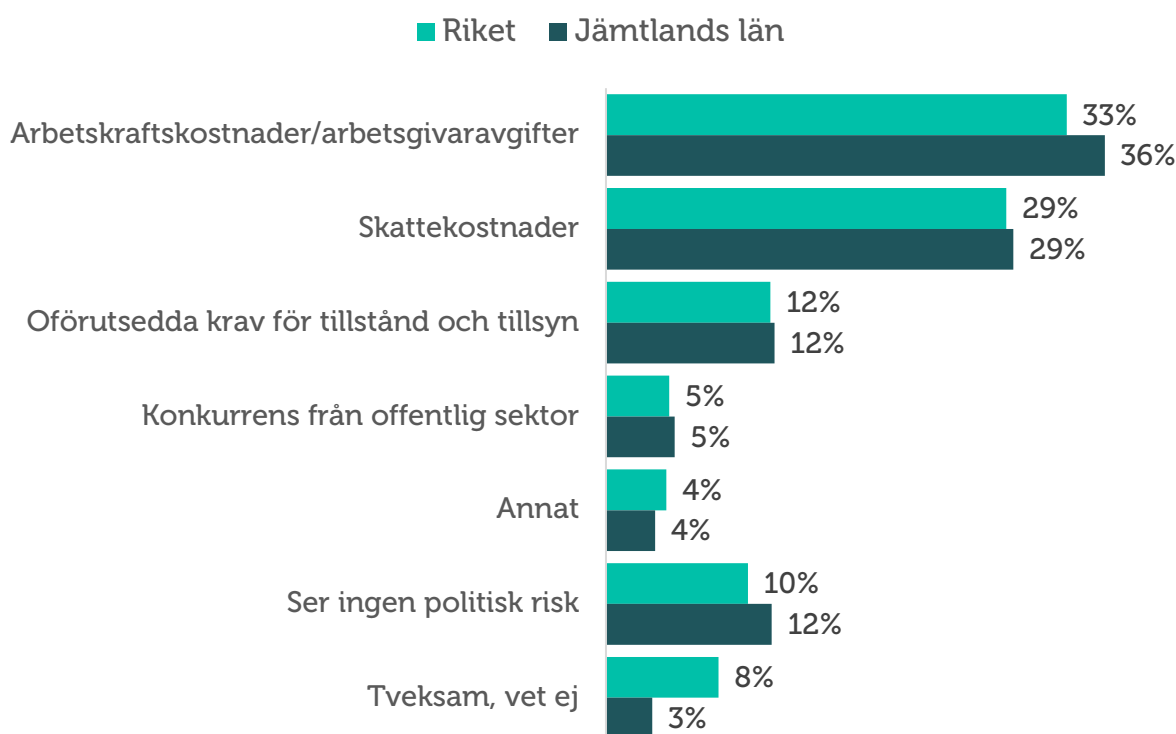
För att fördjupa förståelsen kring företagens syn på konjunkturläget och risker som påverkar företaget, ställdes kompletterande frågor om politiska risker.

Politiska risker

Potentiellt höjda arbetskraftskostnader och arbetsgivaravgifter upplevs som den största politiska risken av företagen i Jämtlands län. Även ökade skattekostnader upplevs som en betydande politisk risk.

I årets mätning är den tredje största politiska risken för Jämtlands småföretag oförutsedda krav för tillstånd och tillsyn. Tolv procent av företagen i länet upplever detta som främsta politiska risk. Inte minst slår denna typ av osäkerhet mot sektorer som i högre grad berörs av den politiska debatten, till exempel företag i LOV-systemen eller utförare av ROT- och RUT-tjänster. Regeringens svaga parlamentariska ställning och dess beroendeställning till andra partier innebär en politisk oförutsägbarhet. Frågor som rör skatter, tillståndsfrågor och trygghetssystemet tenderar att hamna i långbänk med risk att nyinvesteringar och nyanställningar skjuts på framtiden.

Figur 12 Vilken anser du är den största politiska risken för ert företag?

Slutsatser och utmaningar för företagsklimatet

Den svenska konjunkturen har utvecklats mycket väl under det senaste året och de små och medelstora företagen är tillväxtmotorn, så även i Jämtlands län. Jämtland placerar sig betydligt över riksgenomsnittet i den sammanvägda konjunkturindikatorn för 2017. Endast tre län redovisar en mer positiv utveckling. Årets konjunkturindikator uppgår till 74 för riksgenomsnittet och 94 för Jämtlands län vilket visar på en oförändrad utveckling från ifjol. Majoriteten av län haft en svagare utveckling.

Det är i genomsnitt omkring 7 av 10 företag som uppger att de ser goda möjligheter till expansion. Samtidigt står företagen inför en rad hinder som motverkar en framtida expansion. Det är framförallt svårt att finna lämplig arbetskraft på arbetsmarknaden och höga arbetskraftskostnader gör att många företag tvekar att anställa. Även politisk oförutsägbarhet har stor påverkan på ett företags expansionsplaner.

Konjunkturen har förbättrats och företagen är fortsatt optimistiska. Trots detta finns det vissa orosmoment om utvecklingen framöver. Exempel på osäkerheter som kan påverka konjunkturåterhämtningen är kraftiga pris- och kostnadsökningar samt brist på lämplig arbetskraft.

Utvecklingen det senaste året visar att det är de små och medelstora företag som utgör motorn i jobbskapande. Det är dessa företag och företagsamma människor som tar risker, som anställer, som skapar varaktiga jobb och som via skattsedeln bidrar till vår gemensamma välfärd.

De viktigaste förutsättningarna för ett starkt företagsklimat är goda villkor för företag att starta, expandera och anställa. Det handlar om att företagare ska kunna verka på en rättvis och konkurrensneutral marknad. Villkoren för företagande ska vara lika, oberoende av företagsform och bransch. Utan hänsyn till om företaget har kollektivavtal eller inte och oavsett var företaget verkar geografiskt i Sverige.

Viktiga åtgärdsområden för att stärka det svenska företagsklimatets utveckling är därför:

- **Säkra småföretagens tillgång till kompetens.** Svårigheten med att hitta lämplig arbetskraft är ett av de största tillväxthindren för små företag. Det är viktigt att underlätta matchning mellan företagens kompetensbehov och jobbsökande samt att utbildningar svarar mot företagens behov. Utbildningssystemets utformning behöver bli mer dynamiskt och lyhört för arbetsmarknadens efterfrågan.
- **Sänk arbetsgivaravgifterna och kostnaden för att anställa.** Eftersom Sverige står inför en rad utmaningar vad gäller arbetslöshet och integration är det viktigt att verkligen fundera på alla möjliga sätt att sänka trösklarna till arbetsmarknaden och skapa vägar in i arbetslivet och det svenska samhället.
- **Förenkla och sänk skatterna på företagande.** Det behövs en översyn av skattesystemet som ger internationell konkurrenskraft och incitament till företagande, arbete och utbildning. Det ska vara mer lönsamt att ta de risker och det

ansvar som det innebär att driva företag. Ökade kostnader för företagare genom högre skatter gör det svårare att investera och anställa. På liknande sätt leder höjningar av inkomst- och marginalskatterna till minskad sysselsättning och lägre risktagande. På längre sikt utarmas den svenska konkurrenskraften.